

Rodos'un Fethinden Önce Osmanlı ve St. Jean Şövalyeleri Arasındaki İlişki

Tuğrulhan Karaduman*

ORCID:0000-0002-4144-1895

Öz

Akdeniz ticaret yolu üzerinde bulunan Rodos adası, ticari ve askeri bir üs olması nedeniyle Osmanlı ve St. Jean Şövalyeleri arasındaki mücadelelerin en önemli sahalarından biri olmuştur. Türklerin Rodos'u ihatasına kadar yaklaşık 216 yıl boyunca, adaya hâkim olan şövalyeler, adayı korsanlık üssü haline getirmişlerdir. Şövalyelerin adayı korsanlık üssü haline getirmeleri, Anadolu'da köylere ve ticaret kervanlarına saldırıları, Osmanlıyı askeri tedbirler almaya yöneltmiştir. İlk olarak Fatih döneminde adaya sefer düzenlenmişse de, adanın fethi Kanuni döneminde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma, Rodos'un 1522 yılında fethinden önce Osmanlı ve St. Jean Şövalyeleri arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Çalışma esnasında öncelikli başvuru kaynakları, başta Osmanlı kronikleri ile Avrupalılar tarafından kaleme alınmış tarihlerdir. Bunların yanı sıra, konuyla ilgili doğrudan yapılan veya bir şekilde temas etmiş olan araştırma eserleri de çalışmanın ikincil kaynaklarını teşkil etmektedir. Bu çalışma ile deniz savaşı, savaş tarihi ve siyasi tarih ile ilgili yapılacak çalışmalara önemli katkılar sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rodos, St. Jean Şövalyeleri, Osmanlı

Gönderme Tarihi: 17/05/2019

Kabul Tarihi:22/06/2019

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, E-Posta: t.karaduman25@hotmail.com

Relationship Between Ottoman and St Jean Knights Before Conquest of Rhodes

Tuğrulhan Karaduman*

ORCID:0000-0002-4144-1895

Abstract

The island of Rhodes, located along the Mediterranean trade route, was one of the most important scenes for the conflicts between the Ottomans and the St. Jean Knights. For about 216 years, until the Turks environed Rhodes, the knights who controlled the island turned it into a base for piracy. The knights' utilization of the island in this manner and their attacks on villages and trade caravans in Anatolia led the Ottomans to take military measures. Although the era of Fatih saw the organization of the initial conquest of the island, the island wasn't conquered until the era of Suleiman I. This study discusses the relationship between the Ottomans and the St. Jean Knights before Rhodes was conquered in 1522. The primary reference materials during the study are Ottoman chronicles and European histories. In addition to these, research that was conducted directly relating to the topic or that touched upon it in some manner also constitute the secondary sources for the study. This research aimed to provide significant contributions to the literature on naval warfare, the history of war, and political history.

Keywords: Rhodes, St. Jean Knights, Ottoman

Received Date: 17/05/2019

Accepted Date: 22/06/2019

**Yüksek Lisans Öğrencisi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, E-Posta: t.karaduman25@hotmail.com*

Отношения между Османской империей и орденом Святого Иоанна до захвата Родоса

Резюме

Остров Родос, расположившийся на средиземноморском торговом пути, являлся важной для тех времен торговой и военной базой, что нередко становилось причиной столкновения между Османской империей и орденом Святого Иоанна. На протяжении примерно 216 лет до окружения Родоса турками, остров управлялся рыцарями ордена, которые превратили его в пристанище для пиратов и разбойников, которые позже напали на деревни и торговые караваны Анатолии. Это побудило Османское государство прибегнуть к военным мерам. Хотя первый поход на остров был предпринят еще при Мехмете Завоевателе, полное его завоевание произошло уже при Сулеймане Великолепном (Кануни). Данная статья исследует отношения между османским государством и рыцарями ордена Св. Иоанна до завоевания Родоса в 1522 году. Основными источниками исследования являются османские хроники и сведения европейских авторов. В качестве второстепенных источников были использованы непосредственные или косвенные исследовательские работы. Данная статья может быть полезна для исследователей морских битв, военной и политической истории.

Ключевые слова: Родос, рыцари ордена Св. Иоанна, Османская империя

Получено: 17/05/2019

Принято: 20/06/2019

Giriş

Rodos coğrafi konumu sebebiyle tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Persler, Atinalılar, Karyalılar, Makedonyalılar ve Romalılar arasında el değiştirmiş¹ VII. yüzyıldan IX. yüzyılın başlarına kadar ki dönemde ise Arap donanmalarının hedefi olmuştur. IX. yüzyılda Araplardan sonra, Bizans'ın hâkimiyetine girmiştir.²

Çaka Bey, kurduğu donanma ile Midilli, Rodos, Sakız, Sisam gibi adaları ele geçirmiştir. Böylece, Rodos üzerinde Türk hâkimiyeti başlamıştır.³ Çaka Bey'den sonra da Türklerin Rodos ve diğer adalarına yönelik ilgileri devam etmiştir. Menteşeoğlu Mesut Bey, 1300'de Rodos Adası'na sefer düzenlemiş, Ada'nın önemli bir kısmını ele geçirmiştir. Ancak, Rodos Şövalyeleri yaptıkları akınlarla Rodos'u geri almışlardır. Saint Jean Şövalyelerinin Rodos Adası'nda kurduğu bu devlet, 1522 tarihinde ada Kanuni Sultan Süleyman tarafından fethedilinceye kadar 217 yıl buradaki varlığını sürdürmüştür.⁴

Rodos adası, 1309'da Saint Jean şövalyelerin⁵ eline geçinceye kadar, Bizanslılar, Cenevizliler ve Venedikliler arasında çekişmelere sahne olmuştur. Şövalyelerin, Rodos'a yerleşmelerinden kısa bir müddet sonra, İstanköy, On iki Ada, Nikarya,

¹ Ali Fuat Örenç, *Yakın Dönem Tarihimizde Rodos ve On iki Ada*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2006, 26-28.

² Machiel Kiel, "Rodos Maddesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 35, İstanbul: TDV Yay. , 2008, 155.

³ Örenç, *Yakın Dönem Tarihimizde Rodos ve On iki Ada*, 131.

⁴ Şerafettin Turan, "Rodos ve 12 Adanın Türk Hâkimiyetinden Çıkışı", *Belleten* 39, 113 (Ocak 1965,): 78

⁵ St. Jean tarikatı, hacılara yardım etmek amaçlı hayırsever bir hareketin parçası olarak, dönemin Levant ticari etkinliklerinin çoğunu elinde bulunduran bir grup Amalfili tüccar tarafından, Müslümanlardan alınan özel bir izinle kurulmuştu. Hospitaller ismi de yolcu ve yabancıları konuk edip ikramda bulunan anlamına geldiği için kullanılmaktaydı. İsim babası, VII. yüzyılda İskenderiye'de patriklik yapmış Aziz Yuhannes'di (Aziz Vaftizci Yahya) ve Kudüs alındıktan sonra yaptıkları yeni yaptıkları hastaneye bu ismi verdiler, bundan sonra Saint Jean adıyla anılmaya başladılar. bkz. İlhan Şeşen, Daviyye ve İsbitariyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.9, İstanbul TDV Yay. , 19-21.

Saint Jean adına Kudüs'te Gerardo Tommaso tarafından 1043'te kurulmuş olan tarikatta olanlar hastalara ilaç, fakirlere yiyecek, giyecek ve barınacak yer sağlamak için uğraşarak kendilerini hayır işlerine adanlardı. Onlara hasta bakıcılar anlamında "hospitalier" de denilirdi. I. Haçlı Seferi sonunda Kudüs Krallığı kurulunca buraya gelen Hıristiyanlardan tarikata girenler olmuş; böylece Saint Jean Tarikatı üye sayısı artmış idi. Şövalyeler aslında iyi ameller işlemek üzere kurulan ve inzivâya çekilme amacı da taşıyan bir tarikat ile bağlantılıyken Haçlı Seferleri sırasında bazı şövalyeler de tarikata girince tarikatçılar arasında şövalyelik yayıldı ve savaşçı bir yön belirdi. Avrupa'nın öncü savaşçıları haline dönüştüler. bk. Mustafa Cezzar, "Rodos Şövalyeleri", *Resimli Tarih Mecmuası*, C. 3, İstanbul, 1952, 1291-1293.

Kalimnos, Kaşot adası, Leryus, Sömbeki, Meis adaları ile Anadolu'da Bodrum (Halikarnassos) Limanını, Timur tarafından 1402 yılında buradan çıkarılıncaya kadar ise, İzmir'in Gâvur İzmir denen kalesini ele geçirmişlerdir.⁶ Rodos şövalyeleri, denizciliğe önem verdikleri için Rodos'ta varlıklarını sürdürmüşlerdir. Mısır Memluklarına ve Menteşe Beyliği'ne karşı adayı başarılı bir şekilde savunmuşlardır.⁷

Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u aldıktan sonra Akdeniz ve Karadeniz'i de egemenliği altına alarak Osmanlı'yı güçlendirmek istiyordu. Korsanlık yapan Rodos Şövalyeleri zaman zaman Anadolu'daki köyleri yağmalyordu. Fatih Sultan Mehmet Rodos'u alarak Akdeniz'de egemenliğini güçlendirmeyi planlamıştır. 1455, 1467 ve 1480 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından Rodos'a üç sefer tanzim edilmiş, fakat muvaffak olunamamıştır.⁸ Fatih'in seferinden 42 yıl sonra 1522 yılında, Kanuni Sultan Süleyman döneminde Rodos Osmanlı toprağı olmuştur.

Rodos şövalyeleri ve Osmanlı arasındaki ilişki üzerine yeterince çalışma yapılmaması bu konuyu cazip kılmaktadır. Osmanlı Dönemi'nde ticari ilişkiler kurulmuştur. Kanuni'nin Rodos'u fethinden önce Saint. Jean şövalyeleri Osmanlı'nın askeri ve siyasi hayatını etkilemiştir. Fatih Dönemi'nde iki başarısız sefer düzenlenmiş ama ada ele geçirilememiştir. Fatih'in ölümünden sonra Şehzade Cem, Beyazıt ile girdiği taht mücadelesini kaybedince, 1454 yılında görüşmeler yaptığı üstat Pierre d'Aubuson'dan yardım istemiştir. 1482- 1495 yılları arasında Saint şövalyelerinin elinde adeta esir hayatı yaşamıştır. Şövalyeler bu durumu Osmanlı'nın iç düzenini bozmak için de kullanmıştır. Tahtın güvenliği için tehdit olan Cem Sultan için şövalyelere altın ödenmiştir⁹.

Tarihimizde önemli olaylarda kilit roller üstlenmiş olan Saint Jean şövalyelerini ele alarak Osmanlı'nın Akdeniz siyasetinde Rodos'un önemini anlatabiliriz.

Rodos'un Coğrafi Konumu Ve Tarihi Geçmişi

1400 km² alana sahip olan Rodos Yunanistan'ın dördüncü büyük adasıdır. İtalyanca 'da Rodi, Türkçede Rodos olarak ifade edilmektedir. Türkiye'nin güneybatı sahillerinden Bozburun yarımadasına 19 km uzaklıkta, Marmaris'e 50 km, Atina'ya 400

⁶ Ebru Altan, "Templier ve Hospitalier Şövalye Tarikatlarının Kuruluşu", *Bellekten* 66, sy.245 (2002): 87-94

⁷ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, c.3, İstanbul: Kum Saati Yayınları, 2008,10.

⁸ John Freely, *Büyük Türk: İki Denizin Fatih*, İstanbul: Doğan Kitap, 2010, 67.

⁹ İ. Hakkı Uzunçarşılı, "Cem Sultan'a Dâir Beş Orijinal Vesika", *Bellekten* 24, sy.95 (1960): 457-483.

km uzaklıkta yer alan, bir bölümü dağlık, ağaçlık, bir bölümü verimli topraklarla kaplı olan Rodos, tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği etmiştir.¹⁰

Rodos'un yerleşim tarihi üç bin yıl öncesine kadar dayanmaktadır. M.Ö.10. yüzyılın sonlarında Minos Medeniyetinin yıkılmasından sonra Yunan kavmi olan Dorlar, Rodos'a gelip Lindos, Trianta ve Komiros şehirlerini kurmuşlardı. M.Ö. 407 yılında bu üç şehir birleştirilerek Ada'nın stratejik öneme sahip kuzey ucunda bugünkü Rodos Şehri kurulmuştur. M.Ö. 168 yılında Rodos, Roma Devletine karşıt olan politikalar yürüttüğü sebebiyle deniz gücü ve ticaret merkezi olma konumunu kaybetmiştir. M.S. 2.yüzyılda, Rodos'ta Hıristiyanlık yayılmaya başlamıştır. M.S. 4. yüzyılda Rodos'ta piskoposluk merkezi kurulmuştur.

7-9. yüzyıllar arasında Rodos Arapların saldırılarına uğramıştır. 672 tarihinde Emevi Halifesi Ada'ya çıkarma yaptırmıştır. Araplar, Rodos'u 717 – 718 tarihinde kısa bir süre işgal etmişlerdir. 807 yılında Abbasi Halifesi Harun Reşit Rodos'u ele geçirmiştir.¹¹ Bu olaydan sonra Bizanslılar Rodos'u tekrar imar etmeye çalıştılar. Rodos Adası, 1309 yılında Saint Jean şövalyelerinin kontrolüne geçinceye kadar Bizanslılar, Cenevizliler ve Venedikliler arasında mücadele ve çekişmelere sahne olmuştur.

Saint Jean Şövalyeleri

Latince adı “Cavalieri Ospitalieri” (Hastane Şövalyeleri) olan Aziz John şövalyeleri olarak bilinen 1070 yılında kurulmuş Saint. Jean şövalyelerden oluşan bir tarikatı. İslam tarihçilerinin, İsbiteriyye adını verdikleri Hospitalier (Rodos Şövalyeleri) tarikatı aslında bir hayır kuruluşuydu. Müslümanlardan alınan özel izinle Haçlı Seferleri sırasında Kudüs'te hasta, yaralı ve yoksul hacılara yardım etmek amacıyla kurulmuştur. Daha sonra ismi Rodos ve Malta Şövalyeleri olmuştur. Rodos'ta bu tarikat binden fazla kişinin tedavi edilebileceği bir hastane ve katedral inşa ettirmiş ve Aziz Yuhanna'ya adanmıştır.¹²

Resmi siyasetle ilgisi olmayan doğrudan Papa'ya bağlı olan bu tarikat mensubu şövalyeler Haçlı ordusunun temel gücüydü. Önce hacıların güvenliğini sağlamışlar,

¹⁰ Besim Darkot, “Rodos”, *İslam Ansiklopedisi*, c. 9, İstanbul: MEB Bsv., 1964, 753.

¹¹ Kiel, “Rodos”,155.

¹² Müslümanlara ait hastaneleri örnek olarak kurulan bu yapıda yıllarca Müslüman tıbbına ait tedaviler uygulanmıştır. Bkz. R. Şeşen, “Daviyye ve İsbiteriyye”, 19.

daha sonra tüm haçlı seferlerine katılmışlardır. Müslümanların Endülüs'ten çıkarılmasında ve Haçlı gücünün denizlerdeki savaşlarında görev almışlardır.¹³

Zamanla sayıları artan bu tarikat üyeleri kutsal topraklarda ve Avrupa'da toprak edinmişlerdi. Kudüs Krallığı kurulunca Godfroi Boullion tarikata toprak bağışlamıştır. 1113 yılında Papa II. Paschal bu oluşumu bir tarikat olarak tanımıştır. Katolik bir yardım derneği olarak günümüze kadar ulaşmış olan bu tarikat tarihin bazı dönemlerinde bağımsız bir devlet olarak güçlü bir ordu ve donanmaya sahip olmuş, Avrupa, İslam ve Osmanlı tarihinde büyük izler bırakmıştır.¹⁴

1136 yılında Kral V. Foulque'nin Beyticebrin'i kendilerine bırakması ile askeri alanda güçlenmişlerdir. 1144 yılında II. Raymond Suriye'deki Hısnü'l Ekrad kalesini bu tarikata bağışlamıştır. 1148 Dımaşk kuşatmasına, 1153 Mısır Seferlerine, 1169 Dimyad Kuşatmasına ve 1179 yılında Selahaddin Eyyubi'nin Haçlılara karşı kazandığı Merciuyn Zaferine katılmışlardır.¹⁵

Kudüs 1187 yılında Müslümanlar tarafından fethedilince bu şehirde yaşayan şövalyeler Sur'a ve Antakya'ya gitmişlerdir. Şövalyeler, Selahaddin Eyyubi'nin ölümünden sonraki iç karışıklıklar sırasında Haçlılarla işbirliği yapan Eyyubi Devleti Hükümdarlarının yardımıyla Arsuf, Kevkeb kalelerine hâkim olup, Hama ve Humus topraklarına çeşitli akınlar düzenlemişlerdir.¹⁶

1292 yılında Akka Kalesi'ni Müslümanlar alınca Saint. Jean şövalyeleri, Kıbrıs'ta Limasol'e yerleşmiş ve buradaki konumlarını savunmak için bir donanma edinmişlerdir. Ancak Kıbrıs Kralı tarikatın kendi egemenliğini sarsacağını düşünerek adada kalmalarına izin vermemiştir.¹⁷ Bununla birlikte, 1306'da Cenovalı Amiral Vignolo Vignoli'den Rodos, Kos ve Leros adalarını satın alan Şövalyeler, aslında resmi olarak Bizans toprağı olan adaları yeni üsleri haline getirip, Ege'de artmakta olan Müslüman denizciliğini engellemeyi görev edinerek, tarikatlarının devamlılığını sağlamışlardır.¹⁸

¹³C. E. Bosworth, "Arap Attacks on Rhodes in the pre-Ottoman Period", *JRAS*, sy. VI/2 (1996): 157-164.

¹⁴ Robert L. Dauber, "Knights of the Sovereign and Military, Religious and Hos.pitaller Order of St. John of Jerusalem, of Rhodes and of Malta in the national Navies of Europe 1300-1600," *Aspects and Actuality of Sea Power in the Mediterranean from XII to XVI Century*, ed. Paolo Alberini, Acta del Convegno di Storia Militare tenuto a Napoli, (Roma):1999, 209-210.

¹⁵ Eric Brockman, *The Two Sieges of Rhodes, 1480-1522*, London: Murray 1964, 25.

¹⁶ Anthony. Luttrell, *The Hospitallers of Rhodes and Their Mediterranean World*, Hampshire: Routledge, 1992, 78.

¹⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2016:137.

¹⁸ Nicolas Vatin, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar*, çev. T. Altınova, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004, 13-26.

Rodos'ta kaleler inşa eden şövalyeler tarikatı, 8 dil konuşan 8 devlete mensup şövalyelerin toplanmasından oluşmuştur. Güçlü bir kale duvarı ile çevrili olan Rodos Şehri'ni 8 bölgeye ayırıp Dil Bölgesi demişlerdi. Şövalyeler Fransız, Overn, Provans, İtalyan, Aragon, İngiliz, Alman ve Kastilyalı idiler. Onları yöneten Grand Maitre/Magnus Magister (Üstat-ı Azam) denilen tarikat reisi seçimle başa gelirdi. Üstat-ı Azam'ın imtiyazları çok olsa da 54 üyeli Ruhaneler Meclisi'ne danışmak zorundaydı. En yüksek rütbe, Büyük Haç'tı. Tarikat'ın bayrağı kırmızı zemin üzerine bir beyaz haçtı. Rodos Şövalyeleri, Akdeniz'i Venediklilerin elinden alarak donanmasıyla üstün bir duruma ulaşmıştır.

Doğu Akdeniz havzası ile Ege Deniz'i ve Boğazlar bölgesi arasındaki yol üzerinde yer alan Rodos Anadolu yarımadasının güney batısında bulunup Anadolu, Balkanlar, Suriye ve Mısır yolu üzerinde olan Rodos'ta şövalyelerin en büyük amacı Kudüs'ü Müslümanlardan geri almak ve Avrupa'dan atmaktı. Rodos'a Anadolu'daki Türkmenler akınlar düzenlemiştir. Rodos'a yapılan ilk Türk akınları, İzmir ve çevresinde yöneten konumda olan Emir Çaka Bey döneminde olmuştur denilebilir. Çaka Bey'in 1089 ve 1093 arasında tarihlenerek diğer bazı adalarla birlikte Rodos'a akın yaptığı söylenmesine rağmen, elimizde bu konuyla ilgili bilgi yoktur.¹⁹

Saint Jean ve Türklerle Kurulan İlişkiler

1278'den önce Rodos'a Anadolu sahillerindeki Türkmenler denizden akınlar düzenlemeye başlamıştı. Ada'ya yapılan ilk Türk akını Çaka Bey zamanına tarihlenmektedir.²⁰ 12-14. yüzyıllar arası Aydınogulları Beyliğinin deniz gücüyle Rodos'a seferler düzenlemiştir.²¹

1309 yılında Rodos'a tamamen egemen olan şövalyeler adada bir de hastane kurmuşlardır. 1310 yılında Osmanlı adaya askeri bir sefer düzenlemiş ama başarılı olamamıştır. Aslında adaya Menteşe Beyliği hâkimdi tekrar geri almak için 1321 yılında Rodos'a karşı bir sefer düzenlemiş fakat başarılı olamamıştır²². Cenevizliler

¹⁹ Aleksis G. K. Savvidis, "14. Yüzyılın Başlarına Kadar Rodos'a Karşı Yapılan Türk Akınları", çev. Esin Ozansoy, *Adalya*, Suna- İnan Kıraç, Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yıllığı, Nu. V, Antalya: 2002, 203-204.

²⁰ Mytilene (Midilli), Sisam'ı (Samos) kontrolü altına almıştır. Rodos'a da kısa bir dönem hükmetmiştir. Bkz. Akdes Nimet Kurat, *Çaka Bey*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1966, 34.

²¹ Kiel, "Rodos", 19.

²² A. Zachariadou, *Trade and Crusade: Venetian Crete and the Emirates of Menteshe and Aydin: 1300-1415*, Venedik: Library of the Hellenic Institute of Byzantine and Post-Byzantine Studies (1983): 12.

Menteşe Beyi Mesut'a destek vermiştir ancak Papa'nın yasaklaması ile bu ittifak sona ermiştir.²³

Papa Müslümanların ekonomik gücünü baltalamak için İskenderiye'yi ele geçirmeye çalışmıştır. Kıbrıs kralı I. Peter komutasında İskenderiye'ye giren Haçlı kuvvetlerine Rodos Şövalyelerinin de katılması üzerine Türk beylikleri at ve bazı gıda maddelerinin adaya satılmasına yasak koyarak tepki koymuşlardır. Bu uygulama şövalyeleri zor durumda bırakmıştır. Bu yüzden, İtalya'nın güneydoğusunda yer alan Apulia'dan at ve gıda ihtiyaçlarını temin etmişlerdir²⁴. Fethiye ve Marmaris'i kontrol eden Mentşe Beyi Ahmet Bey'in Rodos ile Kıbrıs arasında sefer yapan gemilere karşı harekâtı üzerine Kıbrıs kralı I.Peter, donanması ile 1365 senesinde Aydın ve Mentşe sahillerini sefer düzenlemiştir. Venedik, Ayasolug (Selçuk) ve Balat'ta yaşayan kendi halkı için endişeye kapıldığı için araya girerek barış yapılmasını sağlamıştır.²⁵

Rodos'a yerleştikten hemen sonra korsanlığa başlayan ve Müslümanlık aleyhindeki seferlere katılan; Papa tarafından maddi ve manevi destek alan şövalyeler Rodos'un etrafındaki Herke, İlyaki, İncirli, İstanköy, Leryos, Sömbeki, Kalimnos ve Limanya adalarını almışlardır. Zamanla Rodos Hristiyanlık âleminin en önemli karakolu ve güçlü bir tarikatın merkezine dönüşmüştü. Anadolu sahillerine dek On iki Ada'yı birbirine kenetleyen şato ve kale ağı inşa ettirdi. Anadolu'ya gelen şövalyeler 1344-1403 yılları arasında İzmir'i işgal etmişlerdir. Daha sonra Rodos'un çevresindeki adalara da yerleşen Şövalyeler, Hristiyan Avrupa'nın Doğu Akdeniz'de ileri karakolu ve kalesi görevini üstlenmişlerdir. Osmanlı'ya ve Müslümanlara karşı savaşmışlardır. Mentşe ve Aydınolu beyliklerini alan, ilk donanmayı kuran ve tersaneyi yaptıran Yıldırım döneminde Haçlılar Osmanlı'yı yenmek için birbirlerine destek vermiştir. Bunlardan biri de Rodos şövalyeleridir. 1396 yılında yapılan Niğbolu Savaşı'nda Rodos şövalyeleri Haçlılarla birlikte Osmanlı'ya karşı savaşmıştır.²⁶

On iki Ada ve İzmir'i de kontrolleri altına alan şövalyelerin adı geçen şehirdeki egemenliğine Timur son vermiştir. 1415 yılında Çelebi Mehmet Bodrum'a yerleşmelerine izin vermiştir. Burada günümüzde bile ayakta duran müstahkem bir kale yapmışlardır. Yalnız Bodrum'da değil, ele geçirdikleri bütün yerlerde oldukça sağlam

²³Paul Wittek, *Menteşe Beyliği*, Ankara: Türk Tarih Kurumu,1999, 56-57.

²⁴ Vatin, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar*, 30.

²⁵ Halil İnalcık, "Maritime Principalities" *Byzantinsche Forshungen*, sy. 9, (1985):187.

²⁶Brockman, *The Two Sieges of Rhodes*, 1480-1522, 85.

sur, kale ve istihkâmlar yapan Şövalyeler, aynı zamanda buralarda Katedral, Kilise ve diğer yapıları da bırakmışlardır.

Saint Jean Şövalyeleri'nin Osmanlı ile Kurduğu İlişkiler

Şövalyeler Anadolu sahillerine gelip 1344-1403 arasında İzmir'i ellerinde tutmuşlar; Timur tarafından İzmir'den çıkartılmışlardır. Şövalyeler, Anadolu'ya ve Mısır'a düzenlenen haçlı seferlerinde; İzmir'in 1344'te alınmasında, İskenderiye'nin 1365'te yağmalanmasında ve 1396 Niğbolu Seferi'nde etkin görevler almışlardır Bu sebeple Memluklar Rodos'a bir sefer düzenlemiştir. 1440 yılında Sultan Çakmak Rodos'a karşı sefere çıkmış ama bir netice alamamıştır. Memlûklerin 1444'teki kuşatmasından sonra şövalyeler, yaptıkları düzenlemelerle Rodos'un surları sağlamlaştırılmıştır.²⁷

Osmanlı ile Rodos Şövalyeleri arasındaki ilişkilerin temeli, Niğbolu Savaşı'nda şövalyelerin Haçlılara yardımına kadar gider. Daha sonra Çelebi Mehmet döneminde İzmir'in Gâvur Kalesi'ne karşılık şövalyelere Bodrum Kalesi verilerek antlaşmaya varılması belirtilebilir. Memlukler, Rodos'a ilerlediklerinde Osmanlı ile iyi geçinmek durumunda kalan şövalyelerin, II. Murat'tan Memlukler ile yapılan savaşlara Türklerin katılmamalarını rica ettikleri görülür.²⁸

Osmanlı'nın Rodos'a Yaptığı Seferler

Fatih Sultan Mehmet İstanbul'un fethinden sonra Akdeniz ve Ege'de korsanlık yapan Saint Jean şövalyelerini cezalandırmak daha doğrusu etkisiz hale getirmek istemiştir. İstanbul'un fethi için Fatih Sultan Mehmet'i geç tebrik etmişlerdir. Rodos haraç vermeyi reddettiği için 1450 kapitülasyonu kaldırılmıştır ve Rodos şövalyeleri düşman ilan edilmiştir. Osmanlı Donanması'nın Akdeniz Adaları'na saldıracağı haberi üzerine Rodos'ta şövalyelerin Baş reisi Baptis, ittifak kurmak, askeri destek sağlamak amacı ile Papa'yı ziyaret etmiştir. Adaya geri dönünce surları sağlamlaştırmış, hisar bentlerini genişletmiş ve kaleleri onartmıştır. Şövalyeler, Osmanlı ile düşman olan Akkoyunlu Devleti ile anlaşma yapmışlar; Akkoyunlu Devleti ile dış saldırılara karşı ittifak antlaşması yaptılar. Şövalyelerin reisi Baptis'in ölümünden sonra yerine Pierre D'aubusson Baş reis olarak seçilmiştir. Baş reis Aubusson öncelikle adadaki eksik olan

²⁷ Wittek, *Menteşe Beyliği*, 74.

²⁸Cüneyt Kanat, "Memlûk Sultanı Melik ez-Zâhir Seyfeddin Çakmak'ın Rodos Seferleri (1440-1443-1444)", Prof. Dr. İsmail Aka Armağanı, İzmir: 1999, 393-406.

istihkâmları tamamlamakla işe başlamıştır. Avrupa'dan yeteri kadar erzak ve mühimmat getirtilmesini sağlayarak, kara ve deniz kuvvetlerinin artırılmasına önem vermişti.²⁹

Anadolu sahillerinde yağma yapan Rodos şövalyelerini cezalandırmak için sürekli hazırlıklarda bulunuyordu. Rodos'un fethi için, Venediklilerin şövalyelerle anlaşmasına ve Papanın bir haçlı hazırlığı tertibine meydan vermemesi için Venediklilerle bir anlaşma yapılmıştır. Mesih Paşa'yı Rodos'a göndermiştir.³⁰

Şövalyeler Osmanlı'yı oyalayarak veya barış yapma teklifleriyle oyalamaya çalışmıştır. Şövalyeler, İstanbul'un Fethi'ni gecikerek tebrik etmişlerdi ve ticari ilişkilerin düzeltilmesi konusunda ise Fatih'ten, vergi vermeyi kabul etmeleri durumunda bunun olabileceğini duymuşlardı. Şövalyeler bu koşulu kabul etmediler. Başreis Jan Bonpar, çıkabilecek bir savaş için hazır olmaya çalışmıştır. Jak dö Mili döneminde de Fatih'in doğuda ve batıda ilerleyişi şövalyeleri de önlemler almaya itmiştir. Bir yandan ortaya çıkan veba salgını bir yandan da Kıbrıs ile bağlantılı olarak Cenevizlilerle yaşanan sorunlar şövalyeler arasında endişelere sebep olmuştur. Tarikat'ın saldırılarına karşı Fatih, 1454'te 30 kadırgalık donanmayı Rodos taraflarına gönderdi, donanma Rodos kıyılarını gidip geri dönmüştür.³¹

1461'de iki yıllık bir ateşkes oldu. Bu sürede şövalyeler, adalarının sağlamlaştırılması ve silahlandırılması için çaba harcadı. Fatih, Midilli'yi alarak donanmayı diğer adaların alınması için görevlendirmiş olup Başreis Pier Raymon, Rodos'un alınacağı endişesiyle donanmayı uzaklaştırmaya çabaladı. Jan Baptis döneminde de savaş için sağlanmaya çalışılmıştır. İstanbul'da bulaşıcı bir hastalığın ortaya çıkması ve Mora'da Venediklilerin sorun çıkarması Rodos'a yapılacak olan ilerleyişi erteletti. Bir anlaşma yapılmış olsa da şövalyeler, Osmanlı-Venedik Savaşı'nda Venedik tarafını tutmaktan geri kalmadılar. 1479'da savaş bitince barış isteyen şövalyeler, Fatih'in istediği vergi, esirlerin bırakılması ve Anadolu sahillerine hücumları kesmek konularını reddedip meydan okumuş oldular. 1479'da Osmanlı ile şövalyeler arasında ticaret ile ilgili bir anlaşma yapılmış olmasına rağmen; şövalyeler savunma hazırlıklarına devam etmişlerdir.³²

1479 yılında Hamza Bey kumandasındaki bir hafif Türk filosu Rodos'a ve ona bağlı olan küçük adalardan bazılarına akınlar, çıkartmalar yapıp, Rodos'un savunma

²⁹ Necati Avcı, "Rodos'a Karşı İki Büyük Fetih Girişimi ve Ada'nın Osmanlı Tarafından Alınması", *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 1, Eskişehir: (2001):18.

³⁰ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, 30.

³¹ Vatin, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar*, 89.

³² Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, 35.

gücünü azaltmaya çalışmıştır. Rodos'ta Müslümanlara eziyet edenler olması nedeniyle Vezîr Mesih Paşa serdar olup 3000 yeniçeri ve 4000 azap ve kapıkulları ile 1480'de sefere çıktı. Mesih Paşa, 1480'de 160 parça gemiyle Rodos'a saldırmıştır.³³

Donanma, limanların karşısında yerini alarak adayı denizden kuşatmakla görevlendirildi. Savaşa bir başlangıç olarak her iki taraf arasında şiddetli saldırılar yapıldı. Şövalyeler, Do Morat adında bir kumandanları yönetiminde pek çok zayıt vermişlerdi. Mesih Paşa, çeşitli zorluklar ile asker çıkarabildiği Ada da üç topu kilit konumunda bulunan Arap Kulesi'ne hedef alarak saldırıya başlamış, burada bir gedik açmayı başarmıştır.³⁴

Şövalyeler iç taraftan hendekler kazarak gediği kapatmaya çalışmışlardır. Auvern Bahçesi adı verilen yere kurulan bir batarya topuyla Osmanlı topçularına karşılık vermişlerdir. Mesih Paşa, Arap Kulesi'ni tahrip etmekten vazgeçerek İngiliz ve İtalyan Burçları adı verilen mevziyi topa tutturdu ve bu atışlardan sonra burçta büyük bir gedik açıldı. Fakat Pierre D'Aubusson saldırıların en şiddetlisinin bu gedikten geleceğini hesap ederek kükürt, don yağı ve balmumu gibi yanıcı maddelerden yapılmış çabuk yanan paçavraları atarak ordunun ilerlemesini engelledi.³⁵

Mesih Paşa, Ada da askerlerin yağma yapılacağını ilan ederek askerlerin savaşmasını teşvik etmeye çalışmıştır. Bunun üzerine askerler söz konusu gedikten içeriye girdiler hatta surun üzerine Mesih Paşa'nın bayrağını bile dikmeyi başardılar ancak bu mevziden ileriye gidemediler. Mesih Paşa komutasında adaya gönderilen Osmanlı kuvvetleri, üç ay süren kuşatmada küçük başarılar elde etmiş; ancak adayı tamamen fethetmeyi başaramamışlardır.³⁶

Kale ele geçirileceği sırada Vezir Mesih Paşa'nın "yağmanın yasak olduğunu" bildirmesi yeniçerilerin hevesini kırdı ve dokuz bin askerinin ölümüne, on beş bin askerinin yaralanmasına yol açan kuşatma kaldırılmıştır. Olan adalar 1522 yılına kadar Saint Jean şövalyelerinin elinde kalmaya devam etmiştir.

Osmanlı Rodos seferinde 9.000 asker şehit olmuş, 15.000 askerde yaralanmıştır. Mesih Paşa, kuşatmayı kaldırıp geri çekilmek zorunda kalmıştır. Şövalyelerin kontrolündeki Bodrum Kalesi'ni de alamayan Mesih Paşa padişah tarafından azledilmiştir. 1480 kuşatması ve 1481 depremleri nedeniyle zarar görmüş olan kentte, özellikle Pierre d'Aubusson döneminde yoğun olarak inşa çalışmaları yapılmıştır.

³³ Avcı, "Rodos'a Karşı İki Büyük Fetih Girişimi ve Ada'nın Osmanlı Tarafından Alınması", 25.

³⁴ Vatın, *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar*, 67.

³⁵ Brockman, *The Two Sieges of Rhodes, 1480-1522*, 98.

³⁶ Avcı, "Rodos'a Karşı İki Büyük Fetih Girişimi ve Ada'nın Osmanlı Tarafından Alınması", 24.

Şövalyeler ve Osmanlılar arasında Şehzade Cem ile ilgili sorunlar yaşanmıştır. Osmanlı, Rodos'a sığınan Cem'i korumaları için şövalyelere her yıl 45.000 düka vermeyi bile kabul etmiştir. Sonunda; Rodos'tan alınıp Fransa ve İtalya'daki malikânelerde hapsedilen Sultan Cem, Papalığa gönderilmiştir. Cem'in ölümünden sonra da oğlu Murat şövalyelerce, Papa ve bazı hükümdarlarca Osmanlı'ya karşı kullanılmak istenmiştir.

Rodos'un Akdeniz ticaret yolu üzerinde önemli bir yere sahip olması, korsanlar, Haçlı askerleri için bir üs haline gelmişti. Jeopolitik konumu nedeniyle Ada Osmanlı'nın fethetmek ister yer haline gelmişti. Fatih Sultan Mehmet, Rodos'un stratejik konumu, şövalye ve korsanların Osmanlı'nın deniz gücüne ve ticaretine zarar vermesi sebebiyle adaya bir sefer düzenlemiştir.

Şövalyelerin korsanlık faaliyetleri arttığından; şövalyelerin saldırılarına karşı Kemal Reis, 1504'te Rodos'a hücum etmiştir. Karaya asker çıkarıp birçok yeri talan etmiştir. 1509'da Akbaş Reis idaresinde 8 gemi ile Mısır'a doğru giden Şehzâde Korkut'un dönüşte şövalyelerin saldırısına uğrayınca zorlukla Antalya'ya ulaşabilmesi, İstanbul'da büyük bir yankıya sebep olmuştur. Fatih'in seferinden 42 yıl sonra 1522 yılında, Kanuni Sultan Süleyman döneminde Rodos Osmanlı toprağı olmuştur.

Sonuç

Sonuç olarak Anadolu'ya yakın olan Rodos On İki Ada'nın en büyüğüdür. Anadolu'yu Yunanistan'a, Suriye'ye ve Mısır'a bağlayan kavşak noktasıdır. Birçok medeniyete ev sahipliği yapan Rodos uzun süre Bizans egemenliği altında kalan Rodos Venedik ve Cenevizliler arasında egemenlik savaşına sahne olmuştur. Kudüs'te hasta, yaralı ve yoksul hacılara yardım amacıyla kurulan Saint Jean şövalyeleri adaya hükmetmiştir. M.S. 2. yüzyılda Rodos'ta Hıristiyanlık yayılmış daha sonra piskoposluk merkezi olmuştur. Tahkimatlı kalesiyle ele geçirilmesi zor bir yer olan Rodos ticari anlamda büyük bir güce sahipti. Avrupa ve Akdeniz'de küçümsenecek bir düşman değildi. 1299 yılında Akka'nın Müslümanların ele geçmesi sonucunda önce Kıbrıs'a sığınmışlar, daha sonra Rodos'un kendilerine uygun yer olduğunu anlamışlardı. Bu ada, onlar için özgürce hareket edebilecekleri ve İslâm dinine karşı sürdürdükleri savaşı devam ettirebilecekleri ortamı sağlayabilir gibi görünüyordu. Bir Haçlı gücünün desteğini alarak adayı ele geçiren şövalyeler, Rodos Şövalyeleri adını aldılar. Sekiz devletin şövalyelerinden oluşan 8 dilli bir tarikat kurmuşlardır. Şövalyeler adanın yıkılan yerlerini tamir etmişler, surlarını güçlendirmişlerdir. Denizlerde güçlenince korsanlık faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Müslümanları yok etmek için çalışmışlardır. Rodos'a yapılan ilk Türk akını Çaka Bey Dönemine tarihlenmektedir. 1300'de Mentешеoğullarından Mesut Bey Ada'ya saldırmış yağmalamış ama ele geçirememiştir. XIII. yüzyıldan XIV. yüzyıl başlarına dek Aydınoğullarına ait donanma Rodos'a saldırmıştır ama kazanan şövalye tarafı olmuştur. Memlûkler de Rodos'a akınlar düzenlemiş; şövalyeler tarafından yenilmişlerdir. Fatih Sultan Mehmet döneminde Rodos'a büyük bir sefer düzenlenmiştir; Mesih Paşa'nın hatası ve askerlerin kırılan şevki nedeniyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Öznel olmayan bir bakış ile şövalyelerin savaşçılık konusundaki uzmanlıkları ve sefer esnasında Osmanlı'nın zayıf noktalarını hızlı bir şekilde fırsata dönüştürmeleri nedenler arasına eklenebilir. Rodos ve Osmanlı arasında Cem Sultan ile ilgili önemli bir sorun yaşanmıştır. Bu sorun yüzünden Rodos'un fethedilmesi gecikmiş; adaya sefer düzenlenememiştir. Osmanlı, şövalyelere Cem'im sağ olarak tutmaları için her yıl 45.000 düka vermek zorunda kalmıştır. Daha sonra Rodos'tan alınan Cem Fransa'ya, İtalya'ya ve Papalığa gönderilmiştir. Büyük

ihimalle zehirlenerek öldürülmüştür. Kanuni Sultan Süleyman Doğu Akdeniz sahillerinin tamamen Osmanlı egemenliğine girmesini sağlamak için Rodos'u fethetmek istiyordu. Böylece deniz ulaşımı güvenli olabilecek ve Doğu Akdeniz deniz gücü de Hıristiyanların elinden alınabilecekti. Avrupa'nın kendi içinde güç mücadelesi yaşadığı bu dönemde Kanuni, Piri Paşa'nın ve Kurdođlu Muslihiddin Reis'in sefere çıkılması gerektiği ile ilgili düşüncelerini kabul etmiştir. Avrupa'nın şövalyelere yardım etmemesi, havaların soğumasına rağmen, Osmanlı'nın kuşatmaya devam etmesi sonucunda Rodos'taki şövalyeler yenilmiştir.

Kaynaklar

AVCI, N., “Rodos’a Karşı İki Büyük Fetih Girişimi ve Ada’nın Osmanlı Tarafından Alınması”, *Sosyal Bilimler Dergisi* 2, sy. 1, (2001) : 15-30.

BOSWORTH, C. E., “Arap Attacks on Rhodes in the pre-Ottoman Period”, *JRAS* 6,sy.2, (1996): 157-164.

BROCKMAN, E., *The Two Sieges of Rhodes, 1480-1522*, London: 1964.

DARKOT, B., “Rodos”, *İslam Ansiklopedisi*, 9:753-758, İstanbul, MEB Basımevi, 1964.

DAUBER, Robert, L.,“Knights of the Sovereign and Military, Religious and Hospitaller Order of St. John of Jerusalem, of Rhodes and of Malta in the national Navies of Europe 1300-1600,” *Aspects and Actuality of Sea Power in the Mediterranean from XII to XVI Century*, ed. Paolo Alberini, Acta del Convegno di Storia Militare tenuto a Napoli, (Roma):1999, 209- 218.

FREELY, J., *Büyük Türk: İki Denizin Fatihi*, İstanbul: Doğan Kitap, 2010.

HAMMER, V. J. *Büyük Osmanlı Tarihi*,3, İstanbul: Kum Saati Yayınları, 2008.

İNALCIK, Halil., “Maritime Principalities” *Byzantinsche Forshungen*, sy. 9, (1985):179-217.

KANAT, Cüneyt “Memlûk Sultanı Melik ez-Zâhir Seyfeddin Çakmak’ın Rodos Seferleri (1440-1443-1444)”, *Prof. Dr. İsmail Aka Armağanı*, (1999):393-406.

KİEL, Machiel. ,“Rodos”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 35:155-158, İstanbul: TDV Yayınları 2008.

KURAT, Akdes Nimet, *Çaka Bey*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1966.

LUTTRELL, A, *The Hospitallers of Rhodes and Their Mediterranean World*, Hampshire: Routledge, 1992.

ÖRENÇ, A., F., *Yakın Dönem Tarihimizde Rodos ve On iki Ada*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2006.

SAVVİDİS, Aleksis, G.K. “14. Yüzyılın Başlarına Kadar Rodos’a Karşı Yapılan Türk Akınları”, çev. Esin Ozansoy, Adalya, *Suna- İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yıllığı*, No. V,(2002): 203-210.

ŞEŞEN, R, “Daviyye ve İsbitariyye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 9:19-21, İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

UZUNÇARŞILI, İ.H., “Cem Sultan’a Dair Beş Orijinal Vesika”, *Belleten* 24, sy.95 (1960): 457-483.

UZUNÇARŞILI, İ., H., *Osmanlı Tarihi*,2.cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2016.

VATİN, N., *Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar*, çev. T. Altınova, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004.

WITTEK, Paul, *Menteşe Beyliği*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları,1999.

ZACHARİADOU, A., *Trade and Crusade: Venetian Crete and the Emirates of Mentesh and Aydin, 1300–1415*, Venedik: Library of the Hellenic Institute of Byzantine and Post-Byzantine Studies, 1983.